शोकेस्थीयतेऽननतिव्युत्पत्त्यास्थानशब्दोहेतुवचनः शोकःमनस्तापः भयंमरणात्त्रासः तयोर्हेतवःइष्टवियोगानिष्टसंयोगादयःतेषांसहस्रादीनि ॥ १६ ॥ ननुधर्मेसामर्थ्याभावादेवममशोकभयेनतुराज्यच्युतिव
नवासकृतेइत्याशंक्याह नहीति प्रवृत्तिरूपोयज्ञदानादिधर्मोज्ञानविरोधी ज्ञानेहि यत्रत्वस्यसर्वमात्मैवाभूत्तत्केनकंपश्येदितिद्वैतोपमर्दःश्रूयते कर्माणितुद्वैतोपजीवनानिअतस्तयोर्विरोधःप्रसिद्धइतिहिशब्दोयो
तयति पशुबीजवधादिसाध्यत्वाद्दोषबहुलश्चातएवश्रेयोघातीमोक्षविरोधी तत्रनसज्जंतेनात्यंतमभिनिवेशिनोभवंति ॥ १७ ॥ एवंकर्मनिष्ठांनिंदित्वायोगनिष्ठांपाहयति अष्टांगामिति यमनियमासनप्राणाया
मप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधयोष्टावंगानीतियोगसूत्रोक्तानिसंकल्पसंबाधादीनिवावक्ष्यमाणानिअष्टौअंगानियस्याःसाबुद्धिस्तत्त्वमस्यादिवाक्यजाप्रज्ञा यांसर्वंकृत्स्नंअश्रेयोमूलाज्ञानंतदभिघातिनींश्रुति
स्मृतिभ्यांसमायुक्तांसम्यक्दृढीकृतां सात्वयिअवस्थिताऽस्मत्सन्निधानादितिभावः ॥ १८ ॥ अर्थकृच्छ्रेषुधननाशेषु अशनवसनाद्यभावात्दुर्गेषुदुस्तरेषुशारीरदुःखेषुविपरीतास्वापत्सुस्त्रीकर्षणादिषुमनोदुःखे

शोकस्थानसहस्राणिभयस्थानशतानिच॥ दिवसेदिवसेमूढमाविशंतिनपंडितं॥ १६ ॥ नहिज्ञानविरुद्धेषुबहुदोषेषुकर्मसु ॥ श्रेयोघातिषुसज्जंतेबुद्धिमंतो
भवद्विधाः॥ १७॥ अष्टांगांबुद्धिमाहुर्यांसर्वाश्रेयोभिघातिनीं॥ श्रुतिस्मृतिसमायुक्तांराजन्सात्वय्यवस्थिता॥१८॥ अर्थकृच्छ्रेषुदुर्गेषुव्यापत्सुस्वजनस्यच ॥
शारीरमानसैर्दुःखैर्नसीदंतिभवद्विधाः॥ १९॥ श्रूयतांचाभिधास्यामिजनकेनयथापुरा॥ आत्मव्यवस्थानकरागीताःश्लोकामहात्मना॥२०॥ मनोदेहसमु
त्थाभ्यांदुःखाभ्यामर्दितंजगत्॥ तयोर्व्याससमासाभ्यांशमोपायमिमंशृणु ॥ २१ ॥ व्याधेरनिष्टसंस्पर्शाच्छ्रमादिष्टविवर्जनात्॥ दुःखंचतुर्भिःशारीरंकार
णैःसंप्रवर्त्तते॥ २२॥ तदातत्प्रतिकाराच्चसततंचाविचिंतनात्॥ आधिव्याधिप्रशमनंक्रियायोगद्वयेनतु ॥ २३॥ मतिमंतोह्यतोवैद्याःशमंप्रागेवकुर्वते॥ मा
नसस्यप्रियाख्यानैःसंभोगोपनयैर्नृणां॥२४॥ मानसेनहिदुःखेनशरीरमुपतप्यते॥ अयःपिंडेनतप्तेनकुंभसंस्थमिवोदकं॥२५॥ मानसंशमयेत्तस्माज्ज्ञाने
नाग्निमिवांबुना॥ प्रशांतेमानसेह्यस्यशारीरमुपशाम्यति॥२६॥

षुचउपस्थितेषुतैःसंतोनावसीदंति शारीरंदुःखंतितिक्षयामानसंविवेकेनचनाशयितुंसमर्थाइत्यर्थः ॥ १९ ॥
आत्मव्यवस्थानकराःमनःस्थैर्यहेतवः ॥ २० ॥ व्याससमासाभ्यांविस्तरसंक्षेपाभ्यां ॥ २१ ॥ व्याधिःप्रसिद्धः अनिष्टंकंटकादि श्रमोव्यायामः इष्टंअन्नादि ॥ २२ ॥ प्रतिकारात्औषधोपानत्स्वास्थ्या
न्नादिभिरुपशमनात्आधिव्याधिप्रशमनं अविचिंतनाच्च क्वचिद्विषयेऽत्यंतनिमग्नचित्तस्यनमनोव्यथाव्याधिप्रभवावेदनाचभवतीतिप्रसिद्धं इदमेवक्रियायोगद्वयं ॥ २३ ॥ मतीति अतःवक्ष्यमाणाद्धेतोः
वैद्याःविद्यावंतः प्रागेवमानसस्यशमंकुर्वते प्रियाख्यानैःअनुकूलवचनैः बहुलाभदर्शनैर्धनहान्यादिजं संभोगोपनयैःस्त्र्यादिसमर्पणैःकामादिजं ॥ २४ ॥ मानसस्यप्राक्प्रशमनेहेतुमाह मानसेन
हीति ॥ २५ ॥ २६ ॥

Digitized by Google